

Fair trade (metodický list)

Cíle:	a) studenti si uvědomí nerovnosti ve světovém obchodě b) studenti se seznámí s konceptem fair trade a přínosy, které z toho plynou pro drobné zemědělce v zemích globálního Jihu
Časová dotace:	60 – 90 minut
Pomůcky:	Nefér příběhy a fair trade příběhy (Příloha 1a,b) Text o fair trade (Příloha 2) Tvrzení (Příloha 3)
Věk:	14 let a výše
Počet studentů:	min. 6
Vzdělávací oblasti:	Člověk a společnost

Úvod - Odkud je to, co jíme?

- Zeptejte se studentů:
*Co obvykle jíte a pijete k snídani nebo během přestávky?
Které z těchto produktů jsou pěstovány a zpracovávány ve vašem regionu a které pochází z daleka?*
Na tabuli zaznamenejte některé „globální“ potraviny a nápoje.
- Řekněte studentům, že v následující aktivitě se ukáže, kolik již vědí o globálních potravinách a mezinárodním obchodě s potravinovými výrobky. V jedné části třídy vyvěste list s nápisem SOUHLASÍM a v jiné části list s nápisem NESOUHLASÍM. Mělo by mezi nimi být dost místa na to, aby se zde studenti seřadili. Vysvětlete studentům, že přečtete několik tvrzení. Jejich úkolem bude najít si vhodné místo na škále SOUHLASÍM-NESOUHLASÍM podle toho jestli s daným tvrzením souhlasí a myslí si, že je pravdivé. Vysvětlete studentům, že nemusí souhlasit/nesouhlasit bezvýhradně, ale měli by si najít místo kdekoli na škále – např. částečně souhlasím, silně nesouhlasím atd. Uvedte jedno jednoduché tvrzení jako příklad a požádejte studenty, aby se seřadili. Tak si ověříte, jestli chápou, co mají dělat, např. „Vegetariáni jsou zdravější než ne-vegetariáni“.
- Dále studentům přečtete jedno tvrzení po druhém (viz níže). Studenti vyjádří svůj názor tím, že si po každém tvrzení pro sebe najdou vhodnou pozici na škále. Můžete vždy některé z nich požádat o vysvětlení, proč si vybrali právě takovou pozici – to je důležité především u tvrzení F – J, pro která neexistuje jasná odpověď správně/špatně.

A. Rýži pěstuje více než jedna miliarda lidí.	SPRÁVNĚ
B. Jablka jsou nejoblíbenějším ovocem na světě.	ŠPATNĚ jsou to banány: někdy se jim říká „čokoláda přírody“
C. Káva se nemůže sklízet za pomoci mechanizace/strojů; může se sklízet pouze ručně.	SPRÁVNĚ
D. Vietnam je jeden z největších vývozců kávy.	SPRÁVNĚ
E. Latinská Amerika je největším producentem kakaa.	ŠPATNĚ 70 % kakaa je vyprodukováno v západní Africe, především v Ghaně a na Pobřeží slonoviny.
Následující otázky nemají jednoznačnou odpověď:	
F. Importované potraviny jsou nezbytnou součástí naší stravy.	
G. Mezinárodní obchod potravinami pomáhá chudým lidem v chudých zemích.	
H. Sociální a ekologické podmínky produkce jsou téměř stejné po celém světě.	
I. Znám podmínky, za kterých jsou dovážené potraviny a nápoje produkovány.	
J. Být drobným producentem exportních výrobků v rozvojové zemi je dobré zaměstnání. Člověk vždy dostane dobře zaplacen a obchodní podmínky jsou pro něj velmi příznivé.	

Hlavní aktivita - fair trade

- Zeptejte se studentů, jestli znají výraz „fair play“.
Kdy se používá výraz „fair play“?
- Požádejte studenty, aby vysvětlili tento výraz vlastními slovy, např. pomocí příkladu. Poté studenti vysvětlí výraz „nefér“, nejlépe uvedou, kdy oni sami měli pocit, že je s nimi takto zacházeno.
- Řekněte studentům, že vedle výrazu „fair play“ existuje také výraz „fair trade“. Následující aktivita vysvětlí, co to „fair trade“ je.
- Studenti vytvoří dvě skupiny. Jedna skupina dostane „nefér“ příklady a druhá „féř“ příklady (Příloha 1a,b). Upozorníte studenty, že jedna sada příběhů se týká postupů „fair trade“, zatímco druhá popisuje běžný obchod. Studenti si příběhy přečtou. Po přečtení bude jejich úkolem připravit si ve skupině scénku, či sérii scének, která druhé skupině představi, jaká je situace jejich pěstitelů.
- Skupinky předvedou scénky. Poté se všichni pokusí vlastními slovy popsat rozdíly mezi situací pěstitelů, kteří produkují pro běžný obchod a těmi, kteří produkují pro fair trade.

Závěr

- Na základě toho, co studenti pochopili z předchozích aktivit, napíší samostatně co znamená pojem „fair trade“ (max. 50 slov). Můžete pak požádat některé nebo všechny studenty, aby své definice přečetli nahlas před celou třídou.
- Poté rozdejte jednotlivým studentům text o fair trade (Příloha 2). Studenti si přečtou text vysvětlující koncept fair trade a jeho odlišnosti od běžného obchodu. Pro čtení textu je možné použít metodu kritického myšlení I.N.S.E.R.T. Studenti si čtou text sami pro sebe a během četby dělají na okraji textu následující značky. Danou informaci v textu zároveň i podtrhnou. Je důležité, aby každou značku využili alespoň jednou.

√	pokud najdete v textu něco, co jste již věděli
+	pokud najdete informaci, která je pro vás nová a důvěryhodná
-	pokud narazíte na něco, co je v rozporu s tím, co víte nebo co jste slyšeli
?	objeví-li se informace, které nerozumíte nebo o níž byste chtěli dozvědět více

- Poté si každý student udělá tabulku se čtyřmi sloupci a každý nadepíše jednou značkou. Pod každou značku doplní alespoň jednu informaci z textu, ale svými vlastními slovy. Poté si studenti mohou výpisky srovnat ve dvojicích či menších skupinkách (více k metodám kritického myšlení najdete na: www.kritickemysleni.cz).
- Po přečtení textu můžete také použít tvrzení o fair trade (Příloha 3). Studenti mají za úkol se rozhodnout, zda daná tvrzení představují výhody konceptu fair trade nebo ne. Předčítejte tvrzení nahlas, pokud studenti souhlasí – postaví se. (Správné odpovědi: příklady přínosů fair trade jsou D, F, H, I, J). Pokud nesouhlasí, zůstanou sedět. Nechte prostor pro diskusi a další komentáře studentů.

Nápady na domácí úkol

- Studenti si najdou družstvo pracující pro fair trade a připraví si prezentaci o tom, co produkuje, co díky fair trade dosáhlo, jaké mají problémy, atd.
- Studenti provedou malý průzkum „*Jsou ve vašem regionu k dostání produkty fair trade? Které?*“ Pokud ne, studenti se pokusí zjistit proč.
- Studenti vytvoří reklamní kampaň pro fair trade – televizní spot, slogan, atd.

Vysvětlivky:

- *Jih (globální Jih)* - znamená chudé země v Asii, Africe a Latinské Americe; Sever - označuje bohaté země v Evropě, Severní Americe + Japonsko, někdy Austrálii, Nový Zéland a jiné bohaté země.
- *tržní plodina* - plodina, která se pěstuje pro peníze (opak: *naturální plodina* – zemědělská plodina, která se pěstuje jen pro vlastní potřebu, ne pro obchod.)
- *sweatshop* – dílna, pracovní prostředí s velmi těžkými nebo nebezpečnými pracovními podmínkami, obvykle zde dělníci mají málo práv a jsou často svými zaměstnavateli zneužíváni.
- *fair trade* – koncept „spravedlivého obchodu“, celosvětové hnutí
- *ochranná certifikační známka Fairtrade* - označení výrobků vyrobených a obchodovaných dle standardů nezávislé mezinárodní organizace Fairtrade International

Příloha 1a

NEFÉR PŘÍBĚH 1: George De Freitas

George pracuje pro společnost, která vyváží banány z Návětrných ostrovů. Je také sám pěstitelem banánů.

Naše země je naprosto závislá na banánech. Zatímco ostatní plodiny se sklízí pouze jednou nebo dvakrát do roka, banány představují pro lidi týdenní příjem. Proto jsou banány tak oblíbenou plodinou.

Sklízím banány ve čtrnáctidenním intervalu. Moje žena čistí a pomáhá s balením, ale někdy vypomáhá i můj starý otec a naše tři děti. Mému nejstaršímu synovi Deryckovi je pouze třináct, ale už moc dobře ví, jak sklízet banány. Je to těžká práce, ale rodina se musí zapojit, abychom přežili.

Je pro nás velmi důležité prodat banány za dobrou cenu na dobrý trh. Ale teď je to mnohem více práce za velmi málo peněz. Problém s banány na běžném trhu je, že jejich cena neustále stoupá a klesá.

NEFÉR PŘÍBĚH 2: Lawrence Seguya

Lawrence z Ugandy je drobný pěstitel kávy. Stejně jako hodně jeho sousedů vede boj o uživení rodiny. Káva mu přináší pouze skromný příjem.

Chtěl bych lidem u vás říct, že nápoj, který si vychutnávají, je příčinou všech našich problémů. Pěstování kávy je velmi náročné, a to, co za naši práci dostáváme, nestojí za nic. Ceny kávy jsou prostě příliš nízké, abychom udrželi naše děti ve škole nebo zaplatili za jídlo či zdravotní péči.

Výkupčí nás podvádějí. Někdy si vezmou naši kávu a zaplatí za ni o několik měsíců později. Pak si musím půjčovat peníze. Peníze jsou drahé – po třech měsících zaplatíme dvakrát tolik než jsme si půjčili.

NEFÉR PŘÍBĚH 3: Ana Olmedo Aliste

Ana Olmedo je dělnice v ovocném průmyslu z Chile. Pracuje v továrně, kde se balí hrozny a jiné ovoce a připravuje se na transport do Evropy.

V sezóně pracujeme asi 12- 14 hodin denně. Musíme stát celou směnu. Na některých polích není ani toaleta a voda na pití. Někdy je nám hrozně zle. Víme, že je to kvůli chemickým látkám - pesticidům, používaných při pěstování. Nemůžeme ale nic dělat – ti, kteří si stěžují si musí brzy hledat novou práci.

Příloha 1b

FAIR TRADE PŘÍBĚH 1: Nioka Abbott

Nioka je pěstitelem banánů na Sv. Vincentu již 15 let a teď je také členem místního fairtradového družstva.

Sklízím každý týden nebo čtrnáct dnů. Banány jsou lepší než jiné plodiny, protože se sklízí pravidelně. Máte z nich příjem během celého roku.

Dobrá věc na zapojení do systému fair trade je sociální příplatek, které družstvo dostává nad výkupní cenu. Členové družstva si sami demokraticky zvolí, do čeho tyto prostředky investují. Minulý rok jsme za tyto peníze koupili nákladní auto. Před tím, než jsme se připojili k fair trade, jsme museli nosit sklizené banány na zádech.

Žádám lidi, aby kupovali víc fair trade banánů a začali také vytvářet tlak na supermarkety, které neprodávají fairtradové banány. Trh pro fair trade je teď příliš malý. Potřebujeme, aby naše banány kupovalo více supermarketů a my měli možnost více prodat v systému fair trade a dostat lépe zapláceno za naši práci.

FAIR TRADE PŘÍBĚH 2: Lucy Mansa

Lucy Mansa je pěstitelkou kaka z Ghany. Je členkou Kuapa Kokoo – družstva zapojeného do fair trade. Mluví o tom, co přinesl fair trade jejímu životu.

Většina kakaových bobů vypěstovaných v Ghaně se posílá do Velké Británie a jiných zemí v Evropě, kde se z nich vyrábí čokoláda. Jsme závislí na penězích z kaka ve všech ohledech: nákupu potravin, oblečení, léků i školného. Předtím než jsem se připojila ke Kuapa Kokoo jsme často nedostali zapláceno a museli jsme si půjčit peníze nebo žít bez nich. S fair trade je to jiné. Kuapa Kokoo platí všem svým pěstitelům spravedlivou cenu za jejich plodiny – v hotovosti a včas. Jsem velmi šťastná: od té doby, co jsem se připojila k fair trade si mohu dovolit posílat děti do školy.

Ženy a děti v mé vesnici teď nemusejí chodit míle daleko pro vodu do řek a napajedel, které byly špinavé a plné nemocí. Díky studnám, které se postavily za fairtradový sociální příplatek, mají lidé bezpečnou, čistou vodu rovnou v srdci vesnice. Děti mohou chodit do školy, protože nemusí trávit hodiny nošením vody.

Desmond Mensah, žák z vesnice, kde žije Lucy Mansa, říká:

Jsem moc šťastný, že máme tuhle studnu. Nikdy předtím jsem neviděl takhle čistou vodu. Chceme prodávat více našeho kaka fairtradovým společnostem, abychom mohli investovat do více věcí pro naši komunitu.

Příloha 2

Mnoho pěstitelů, dělníků a zaměstnanců v zemích globálního Jihu vydělávají mnohem méně peněz, než kolik potřebují k důstojnému životu. Nemají často jinou volbu než si půjčit peníze na vysoké úroky, což znamená, že dluhy se stanou součástí jejich životů. Také si často nemohou dovolit posílat svoje děti do školy a vylepšit svoje domovy nebo zaplatit za zdravotní péči.

Dodavatelský řetězec začínající u drobného pěstitele či řemeslníka a končící u spotřebitele má mnoho kroků a mezičlánků. Nejsilnější pozici v něm mají obchodníci, často velké nadnárodní společnosti. Naopak ti, kteří stojí na začátku a odvedli na produktu nejvíce fyzické práce, jsou nuceni na sobě nést tíhu tlaku na snižování ceny finálních produktů. Ať už pracují v továrnách, dolech nebo na plantážích, jejich každodenní realitou jsou nepřijatelné pracovní podmínky a porušování lidských práv.

Dělníci, kteří pro nás vyrábí oblečení nebo elektroniku v tzv. robotárnách (anglicky sweatshop), jsou nuceni k dlouhým přesčasům, dostávají nedostatečnou mzdu a nemohou se často sdružovat do odborů.

Fair trade je alternativní přístup ke konvenčnímu světovému obchodu, které dává lidem ze zemí globálního Jihu možnost užít se vlastní prací za důstojných podmínek.

Stovky produktů kávy, čaje, banánů, čokolády, kaka, džusů nebo cukru nesou certifikační značku Fairtrade nebo jsou obchodovány členskými organizacemi Světové fairtradové organizace (WFTO). Fair trade zaručuje férové obchodní podmínky, dodržování lidských a pracovních práv a šetrnost k životnímu prostředí. Mezi základní principy fair trade patří:

- ★ výkupní cena odpovídající nákladůmudržitelné produkce a důstojného živobytí
- ★ dlouhodobé obchodní vztahy
- ★ dodržování úmluv Mezinárodní organizace práce (ILO)
- ★ zákaz nucené a dětské práce
- ★ dlouhodobě udržitelný rozvoj místních komunit
- ★ kontrolované využívání pesticidů a další zemědělské chemie
- ★ zákaz využívání geneticky modifikovaných plodin
- ★ šetrnější přístup k využívání přírodních zdrojů

Mnoho pěstitelů, dělníků a zaměstnanců v zemích globálního Jihu vydělávají mnohem méně peněz, než kolik potřebují k důstojnému životu. Nemají často jinou volbu než si půjčit peníze na vysoké úroky, což znamená, že dluhy se stanou součástí jejich životů. Také si často nemohou dovolit posílat svoje děti do školy a vylepšit svoje domovy nebo zaplatit za zdravotní péči.

Dodavatelský řetězec začínající u drobného pěstitele či řemeslníka a končící u spotřebitele má mnoho kroků a mezičlánků. Nejsilnější pozici v něm mají obchodníci, často velké nadnárodní společnosti. Naopak ti, kteří stojí na začátku a odvedli na produktu nejvíce fyzické práce, jsou nuceni na sobě nést tíhu tlaku na snižování ceny finálních produktů. Ať už pracují v továrnách, dolech nebo na plantážích, jejich každodenní realitou jsou nepřijatelné pracovní podmínky a porušování lidských práv.

Dělníci, kteří pro nás vyrábí oblečení nebo elektroniku v tzv. robotárnách (anglicky sweatshop), jsou nuceni k dlouhým přesčasům, dostávají nedostatečnou mzdu a nemohou se často sdružovat do odborů.

Fair trade je alternativní přístup ke konvenčnímu světovému obchodu, které dává lidem ze zemí globálního Jihu možnost užít se vlastní prací za důstojných podmínek.

Stovky produktů kávy, čaje, banánů, čokolády, kaka, džusů nebo cukru nesou certifikační značku Fairtrade nebo jsou obchodovány členskými organizacemi Světové fairtradové organizace (WFTO). Fair trade zaručuje férové obchodní podmínky, dodržování lidských a pracovních práv a šetrnost k životnímu prostředí. Mezi základní principy fair trade patří:

- ★ výkupní cena odpovídající nákladůmudržitelné produkce a důstojného živobytí
- ★ dlouhodobé obchodní vztahy
- ★ dodržování úmluv Mezinárodní organizace práce (ILO)
- ★ zákaz nucené a dětské práce
- ★ dlouhodobě udržitelný rozvoj místních komunit
- ★ kontrolované využívání pesticidů a další zemědělské chemie
- ★ zákaz využívání geneticky modifikovaných plodin
- ★ šetrnější přístup k využívání přírodních zdrojů

Příloha 3

Která z těchto tvrzení ukazují výhody fair trade?

- A. Děti často musejí pracovat, aby pomohly rodině přežít.
 - B. Pěstitelé dostávají za svou práci mnohem méně, než si zaslouží.
 - C. Zranění a zdravotní problémy jsou časté, protože dělníci nemají žádné ochranné prostředky.
 - D. Pěstitelé dostávají sociální prémie – peníze navíc, které jsou použity pro celou komunitu.
 - E. Během hlavní sezóny musí dělníci pracovat dlouhé hodiny bez řádných přestávek.
 - F. Pěstitelé utvářejí družstva, která posilují jejich pozici.
 - G. Pěstitelé jsou často podváděni obchodníky a dostávají mnohem nižší ceny, než by měli.
 - H. Znevýhodnění producenti jako ženy, handicapovaní lidé, původní komunity jsou zapojeni a podporováni.
 - I. Environmentální projekty, jako sázení stromů nebo bio farmy, jsou podporovány.
 - J. Logo produktu garantuje konzumentovi, že produkt byl vytvořen za přijatelných sociálních a environmentálních podmínek.
-